

Tulkki ymmärtämisen edustajana jännärissä | Maailmankirjat

“Olen valinnut kohdeyleisökseni litran pullon Perrier-kivennäisvettä, joka on vajaan puolen metrin päässä edessäni, sillä katsekontaktit sessioiden ensi minuutteina ovat tulkille kuolemanloukku. Jos tulkki katsoo jotakuta silmiin, välillä singahtaa kumppanuuden kipinä, ja ennen kuin tulkki arvaakaan hän on toisen vallassa koko loppuajan.”

Tulkki joutuu salaisiin neuvotteluihin, taustalla on Ruandan verilöyly ja Kongon sekava tilanne. Maailman kriiseistä tulee helposti sensaatioita poliittisissa jännäreissä. Le Carren *Pakanalaulussa* Kongon poliittisen tilanne välittyy eettiseltä kannalta, tulkin esiin tuomana. Tulkki on osuva päähenkilö, Ruandassa tapahtuneet hirveydet eivät jostain syystä ole koskettaneet länsimaita – eli tuntuukin siltä, kuin tapahtumat tulisi kääntää ja tulkita meille ennen kuin ymmärrämme.

Kirjailija on maailmassa olemisen tulkki. Le Carren tulkki on poliittisessa neuvottelupöydässä periaatteessa aina kaikkien puolella. Sekä meikäläisiä että heikäläisiä, vuorotellen kumpaakin, ja siksi häntä kutsutaankin seepraksi.

“Minä kuulun pelkureihin, mutta tämän kattamattoman vihreän pöydän äärestä ei löydy piilopaikkaa. Mihin hyvänsä M uskaltaa mennä, minun on mentävä mukana, tietoisena jokaisesta tulkkaamastani sanasta. Kaksi minuuttia sitten hän puhui tuotantoluvuista. Nyt hän puhuu kansanmurhasta ja latelee lukuja jälleen kerran kuin vettä vain: montako kylää hävitettiin maan tasalle, montako asukasta ristiinnaulittiin tai silvottiin kuoliaaksi, montako noituudesta epäiltyä poltettiin; joukkoraiskaukset, Itä-Kongossa edestakaisin velloneet ja kaikille osapuolille tuhoisat joukkoteurastukset, joita lietsottiin maan rajojen ulkopuolelta samaan aikaan kun kansainvälinen yhteisö kinasteli ja minä suljin television... ja kuoleminen jatkuu yhä jokaisena hetkenä, jolloin M puhuu ja minä tulkkään.”

Pakanalaulun myötä tulkki saa ensin olla arvostettu kansojen välisen ymmärryksen imareltu symboli. Hermeneutikko, jonka työnä on saada kaikki ymmärtämään toisiaan:

“Herra tulkkiherra!”

“Mwangaza.”

“Tulepa tänne, poikaseni.”

Saamaan keppiä, vai? Tunnustamaan puutteeni luokan edessä? Kävelen kaikkien katsellessa pöydän viertä kunnes pysähdyn hänen eteensä ja totean, että olen häntä päätä pitempi.

“No, kumpiako sinä olet, poikaseni” – erittäin leikkisästi – “Oletko meikäläisiä vai heikäläisiä?”

Sellaisen paineen alaisena minä kohoan aina retorisiin korkeuksiin. “Mwangaza, olen teitä molempia!” huudahdan swahiliksi.

Hän rähähtää nauruun ja kääntää vastaukseni ranskaksi itse.

Pöydän kummastakin päästä kajahtaa taputuksia, mutta Mwangazan jymisevä ääni kuuluu vaivatta niiden yli.

“Hyvät herrat. Tämä hieno nuorimies on Keskitien vertauskuva! Seuratkaamme hänen kaiken kattavaa esimerkkiään!”

Kaikkien osapuolten keskinäinen ymmärrys on vain pintaa, silloin kun ei pelata avoimin kortein. *Pakanalaulussa* tulkillakin on salainen tehtävä, hänen tulee kuunnella neuvottelujen välillä käytyjä yksityiskeskusteluja, ja siis toimia häpeällisenä salakuuntelijana.

Mitä merkitystä on kaikkia osapuolia ymmärtävällä tulkilla, jos asiat on ennalta juonittu Kongon kansan päänmenoksi? Tulkin vastahahmo tietää tämän: hän on narri, triksteri ja ärsyttävä. Tyyppi, joka tietää että pahin tapahtuu, jos sopimusneuvottelut onnistuvat – joka siksi sotkee peliä sen kuin ehtii. Haj on citykeikari, rappari ja suunsoittaja.

“Kivulaiset ovat paljon kiinnostuneempia rauhasta ja sovinnosta kuin Kinhasan mulkut (*alkaa matkia kansankiihottajan ääntä*) Tappakaa ne kaikki. Kivakaa ruandalaisilta silmät päästä. Me seistään ihan sinun takana, äijä. Suunnilleen kahdentuhannen kilometrin päässä, suurin osa siitä viidakkoa (*Odottaa luultavasti vastakaikua, ei saa sitä. Krokokenkien kopse käynnistyy jälleen*) Ja se vanha kähmy jauhaa ihan samaa paskaa (*alkaa matkia M:ää aika hyvin*): Puhdistakaamme meidän hieno vihreä maamme niistä ruttoisista torakoista, ystävät hyvät. Voi toki. Palauttakaamme kotimaamme rakkaille maanmiehillemme! Siitä jutusta minä olen samaa mieltä. Eikö me kaikki? (*Odottaa. Ei vastakaikua.*) Esitys hyväksytty yksimielisesti. Heitetään ne ulos, sanon minä. Viuh! Mätkis! Vittuun tältä! (*Ei vastakaikua*) Mutta väkivallattomasti (*krokokopinaa*).

Tämä Haj, verbaalivirtuoosi on ymmärtävän ja tasapuolisen tulkin vastahahmo. Matkiesaan neuvottelijoiden maneereja, hän tekee jokaisesta irvikuvan, ja paljastaa näin sen, kuinka raadollisesta asiasta on kyse. Hänen pyrkimyksensä on päinvastainen kuin tulkin, parasta olisi jos nämä neuvottelut päättyisivät sekasortoon. Romanin lopussa Haj osoittautuikin ratkaisevaksi hahmoksi tapahtumien suhteen.

Pakanalaulua lukiessa kielivirtuoosin havainnot ovat kiinnostavia, hän tunnistaa henkilöiden aksentit, mielialat, vakuuttelut, peittelyt ja muut:

“Ylimoitettu ääni laskeutuu luottamuksellisiin alarekistereihin. Oma ääneni kompuroi ranskaksi perässä.”

“Tässä yhteydessä sananen monia kieliä taitavien psykologiasta. Kuten on usein pantu merkille, toiseen eurooppalaiseen kieleen vaihtavat ihmiset

vaihtavat samalla myös persoonallisuutta. Saksaan tunkeutuva englantilainen mies puhuu kovempaa. Hänen suunsa muuttaa muotoa, hänen äänihuulensa avautuvat täysin, hän hylkää itseironian ja omaksuu hallitsevan asenteen. Ranskaan siirtyvä englantilaisnainen pehmentää olemustaan ja töröttää huuliaan somasti, kun taas hänen miespuolinen vastineensa kallistuu kohti mahtipontisuutta. Arvelen itse tekeväni niin kuin muutkin. Mutta afrikkalaiset kielet eivät jätä sijaa hienojakoisille eroille. Ne ovat toiminnallisia ja rotevia silloinkin kun valittuna kielenä on siirtomaaranska. Ne ovat maalaiskieliä ja omiaan suorapuheisuuteen ja kovaan huutoon väittelyssä, jota kongolaiset harrastavat usein. Vivahteita ja väistelyjä ei tavoiteta niinkään verbaalisilla kieputuksilla kuin puheenaiheen vaihdoilla tai, jos halutaan pelata varman päälle, sananlaskuilla.”

Kertojan ääntä ihmettelin kovasti kun luin romaania. Aivan kuin hän osoittaisi sanansa suurelle yleisölle: olen sieltä ja sieltä kotoisin oleva tulkki ja niin edelleen. Hän käyttää yleisiä muotoiluja kuten ”tässä yhteydessä sananen”. Tällainen tyyli sopisikin, jos tulkki -kertoja tekisi sen mitä lupaa – eli paljastaa tuhoisat juonittelut ja tekee koko länsimaiselle maailmalle ymmärrettäväksi Kongon tilanteen. Mutta miksi kertoja puhuu tällä tavalla rakastetulleen? Veikkaan, että mestarikertoja on lisännyt rakkausepisodit romaaniin vasta loppuvaiheessa. Se tarina on kaunis ja siihen minä olisin uponnut pitkäksikin aikaa. Mutta nyt tuntuu, kuin kertoja puhuisi välillä eri suuntaan – välillä rakkaalleen ja välillä koko länsimaiselle maailmalle.